

CSALÁDKUTATÁS KÜLHONBAN II.

Tisztelt Olvasó!

A *Kisebbségi Szemle* előző és jelen lapszáma a Kötelékek – Családkutatás a külhoni magyarok körében adataira épít. A Kopp Mária Intézet a Népesedésért és a Családokért (KINCS), a Nemzetpolitikai Kutatóintézet és az Ifjúságkutató Intézet közös kutatása a külhoni magyarság és a diaszpórában élő magyarok párválasztási szokásait, gyermekvállalással, valamint családalapítással kapcsolatos attitűdjeit vizsgálta. A kutatás három pillérre épült: személyes kérdőíves felmérés Erdélyben, Felvidéken és a Vajdaságban, interjúkutatás Kárpátalján és online kérdőíves felmérés a diaszpórában.

Az előző lapszámot egy vendégszerkesztői, átfogó népesedési helyzetképpel indítottuk, rámutatva arra a tényre, hogy a fejlett világban a termékenység jellemzően nem elegendő a népesség reprodukciójához. A társadalmak elöregedése a külhoni magyarságot is jellemzi, és az előrejelzések szerint mindegyik külhoni nemzetrész esetében arra kell felkészülnünk, hogy lélekszámuk a következő években is tovább fog csökkenni. Dusa Ágnes Réka, Fűrész Tünde és Pári András tanulmányukban a házasságkötés és az első gyermekvállalás ideális életkoráról alkotott elképzelésekről írnak. Eredményeik szerint a nők esetében a házasság ideális ideje átlagosan 25,3 év, a férfiaknál 27,7 év, míg az első gyermek vállalását a nők átlagosan 25,7, a férfiak 28,1 éves korra tartják ideálisnak. Munkájukban négy eltérő családalapítási mintázatot azonosítottak, amelyek a külhoni magyar közösségek sajátos normáira és a modern életpályák hatásaira is rámutatnak. Engler Ágnes a nemzeti identitás és a családi elköteleződés kapcsolatát vizsgálta. Eredményei szerint a nemzeti identitás erőssége szorosan összefügg a párkapcsolati és családi kapcsolatokkal. Hires-László Kornélia tanulmánya a kárpátaljai magyar családok helyzetét mutatta be az orosz–ukrán háború idején. A kvalitatív kutatás szerint a közösségek túlélésében kulcsszerepet játszik a családi összetartás, a vallási közösség és a Magyarországról érkező támogatás.

A *Kisebbségi Szemle* jelen lapszámában folytatjuk a Kötelékek – Családkutatás a külhoni magyarok körében adatainak feldolgozását. Elsőként Sullivan Ferenc és Kántor Zoltán

tanulmányát közöljük, amely a család szerepével foglalkozik a külföldi magyarok iskolaválasztásában. A szülők döntései ugyanis meghatározzák, hogy a következő generáció milyen intézményi hálózathoz kapcsolódik, és mennyire marad aktív a magyar közösségi térben. Az anyanyelvi óvoda és iskola a kisebbségi közösségekben nemcsak oktatási, hanem identitásképző szerepet is betölt, ezért a beiratkozási trendek a közösségi reprodukció fontos indikátorai. A szülők ritkán döntenek kizárólag formális mutatók (kompetenciaeredmények, rangsorok) alapján, a különböző támogatások és az ezekről való tudás (informáltság) a magyar iskolaválasztás felé billenthetik a bizonytalan szülőket.

Székely András és Győri-Dani Dóra írásának fókuszában a külföldi magyarok lelki egészsége és az azt befolyásoló tényezők állnak. Lelki egészségünket több tényező is befolyásolhatja, akár az is, hogy magyarként az anyaországban vagy a határon túl élünk. Az írásból kiderül, hogy a 18–49 éves határon túli magyar népesség mentális egészségének alakulásában kiemelt szerepet játszanak a társas viszonyok, a vallásosság, valamint a régiók társadalmi sajátosságai. A közös értékrend, a stabil párkapcsolat és az aktív vallási elköteleződés olyan védő tényezők, amelyek csökkenthetik a pszichés megterhelések esélyét a kisebbségi közösségekben is.

Pári András és Papházi Tibor munkája a testvéri kapcsolatokat elemzi a nemzeti kisebbségi környezetben, rámutatva arra, hogy a reprodukciós attitűdök alakulásában a családon belüli minták és közösségi normák egyaránt meghatározóak. Eredményeik igazolják a korábbi kutatások főbb megállapításait. Egyrészt a több testvérral rendelkezők jellemzően alacsonyabb státuszú családokban nőttek fel, másrészt átlagosan több gyermekük is van, és – ezzel összefüggésben – a vágyott gyermekszámuk is nagyobb. Az ideális gyermekszám azok körében a legmagasabb, akiknek ikertestvérük (is) van. A testvérral rendelkezők nagyobb arányban támogatják a házasság intézményét is, bár ebben az esetben a többgyermekesek, illetve több gyermekre vágyók, az egyházasan vallásosak és maguk a házasságban élők támogatják kiemelten.

Gaszó Dániel tanulmányában a diaszpórában élő magyar családok felmérésére irányuló kérdőíves kutatás eredményeit ismerteti. A 2024 tavaszán végzett adatgyűjtés során összesen 1152 fő töltötte ki a kérdőívet a világ legkülönbözőbb pontjairól. A beérkezett adatok részletes elemzése előtt a szerző röviden összegzi a diaszpóra vizsgálatának fogalmi kereteit és módszertani kihívásait, valamint a jelenkori magyar migrációs folyamatok főbb jellemzőit. A kérdőívet értékelhető formában kitöltők túlnyomó többsége abban az országban született, ahol jelenleg tartózkodik, így első generációs bevándorlónak minősül. A legtöbben a magasabb életszínvonal, a jobb megélhetés és a kedvezőbb munkalehetőségek reményében költöztek külföldre, ugyanakkor a politikai helyzet, valamint a magánéleti, családi és párkapcsolati okok is meghatározó tényezőként jelentek meg. A családi állapot tekintetében a válaszadók több mint kétharmada házasságban él. A házastársak, élettársak és párok majd fele nem magyar nemzetiségű, így ebben a körben igen gyakoriak a vegyes házasságok és

párkapcsolatok. A legtöbben azt az országot tartják ideálisnak a gyermekvállaláshoz és -neveléshez, ahol jelenleg élnek.

Összegezve, a *Kisebbségi Szemle* előző és jelen lapszámai a külhoni magyar családokra fókuszálnak, és ezen keresztül a külhoni magyar közösségek megmaradásának kérdését járják körül. A család a társadalom alapegysége: ott dől el, mekkora lesz a következő generáció lélekszáma; és elsődleges szocializációs közegként az is ott dől el, hogy a magyar kultúrát továbbviszi-e az új nemzedék. Fontos tehát a külhoni magyar családokat időről időre megvizsgálni. Bízunk benne, hogy erre a 2018-ban és a 2023–2024-ben megvalósított kutatásainkat követően hamarosan újra sor kerülhet.

*Kiss-Kozma Georgina – Székely Levente
vendégszerkesztők*